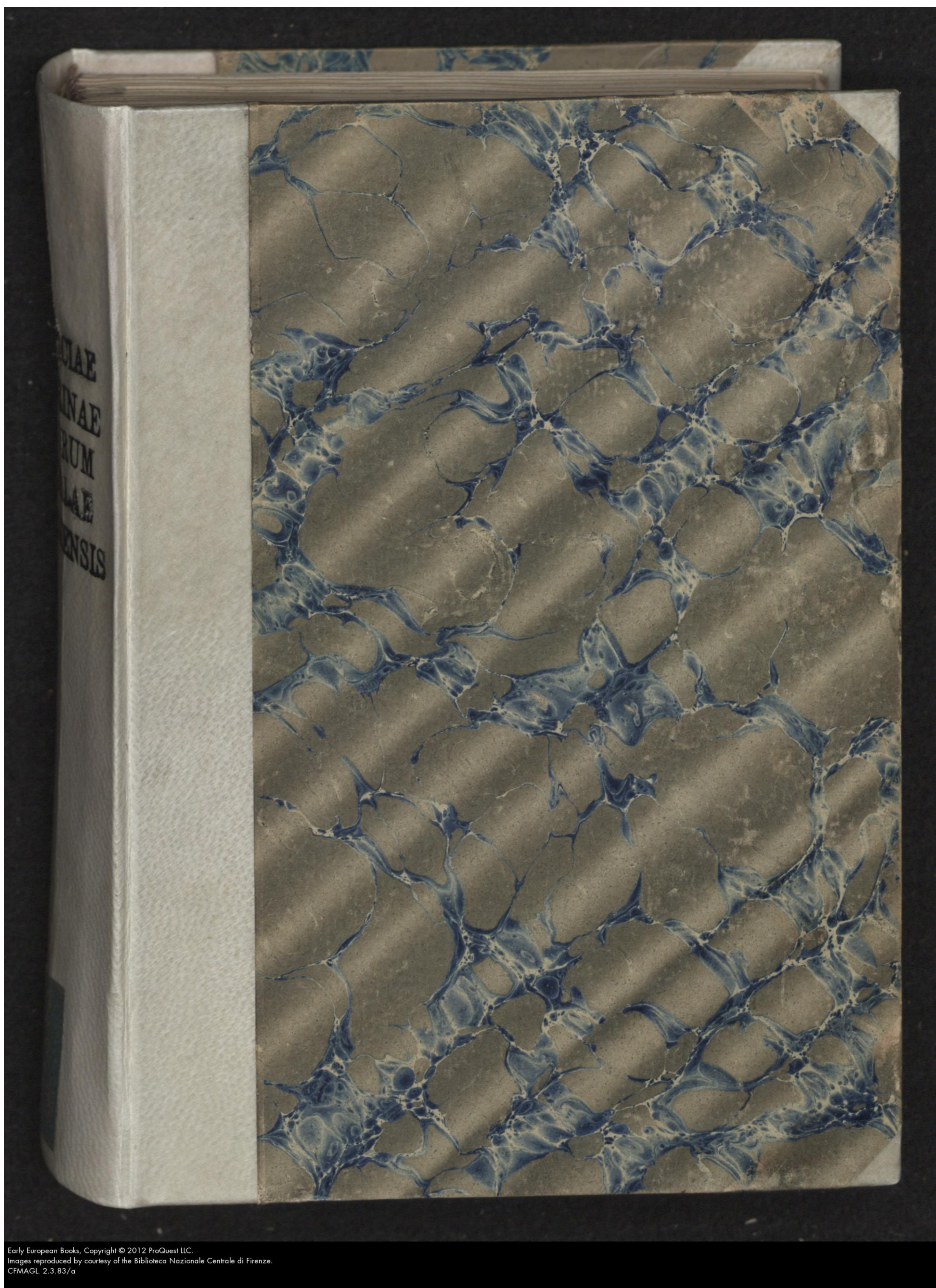

VINDICIAE
DOCTRINAE
MAJORUM
SCHOLAE
PARISIENSIS

EMUNDI RICHERII
DOCTORIS THEOLOGI PARISIENSIS
TESTAMENTUM.

Typis editum Parisiis impensis Auctoris.
Anno D. M DC XXX.

De novo in lucem editum hoc anno currente 1683.

COLONIÆ,
Apud BALTHASARUM AB EGMOND
& Socios. cIↃ IↃ CLXXXIII.

MONITUM
Super novâ istâ Editione
TESTAMENTI
M. EMUNDI RICHERII
Doctoris Sorbonici.

Uoniam Magister Martinus Grandin dicendo sententiam suam die 17. Martii præsentis Anni 1683. de Propositione quam Augusta Parlamenti Parisiensis Curia examinandam miserat ad Sacram Facultatem, multa falsa & à proposito aliena commentus est de doctrinâ M. Emundi Richerii; quæ quidem doctrina non est alia quam doctrina Ecclesiæ Catholicæ; ne aliquis rerum ignarus decipiatur ex sermone istius Professoris Regii, quòd olim fuerit alumnus & Bursarius in Collegio Cardinalitio, in quo M. Emundus Richerius mortuus est Magnus Magister: hîc apponere Testamentum M. Emundi Richerii necessarium duxi, ut obstruatur os M. M. Grandin dicentis injusta & falsa. Quamprimum Juris publici faciam aliud Testamentum ejusdem Doctoris, seu ordinem quem ipse scripsit manu suâ super Editione Librorum à se compositorum pro defensione Ecclesiæ & Universitatis Parisiensis. Ex quo duo meridianâ luce clariora patebunt. Primum: Magistrum Emundum Richerium numquam mutasse sententiam de Aristocratico regimine Ecclesiæ. Secundum: Quantum insignis iste Doctor labora-

verit non pro congerendis nummis nec ſundis acquirendis, ſed pro veritate antiquæ Doctrinæ Scholæ Pariſienſis, & pro ſupremâ Regis Chriſtianiſſimi auctoritate, cùm ſint adhuc plus quàm viginti volumina typis mandanda. Interim Lector veritatis amans poteſt conſulere Librum, qui continet hiſtoriam Cenſuræ Antonii Santarelli Jeſuitæ, ut cognoſcat quanta paſſus ſit Magiſter Emundus Richerius pro defenſione Jurium Regis & Regni, uſque adeò, ut dicere ſoleret: IN MEDIO REGNO JURA REGNI TUEOR, ET EXUL FIO. Qui videlicet à Collegio ſuo egredi non audebat, ne violentas manus illi inferrent ſatellites inſidiarii Romanorum Aſſeclarum pretio conducti. Audiat ergo M. M. Grandin hæc verba Sancti Auguſtini: Et in mortuum non ſæviat: [a] *homines ſumus; undè aliud aliter ſapere quàm ſe res habet, humana tentatio eſt. Nimis autem amando Sententiam ſuam, vel invidendo melioribus, uſque ad præcidendæ Communionis & condendi Schiſmatis, vel hæreſis Sacrilegium pervenire, diabolica præſumptio eſt. In nullo autem aliter ſapere quàm ſe res habet, Angelica perfectio eſt. Qui itaque homines ſumus, ſed ſpe Angeli ſumus: quamdiu perfectionem Angeli non habemus, præſumptionem diaboli non habeamus.*

[b] *Sed exurge veritas; exurge, & quaſi de patientiâ erumpe. Nullam volo conſuetudinem defendas: Nam jam & illa ſub quâ te fruebaris, expungitur. Te eſſe demonſtra: ipſa Scripturas tuas interpretare, quas conſuetudo non novit; Si enim noſſet, numquam eſſet.* Magiſter M. Grandin dolet coram amicis ſuis, & lachrymatur quòd ſubſignaverit ſupplicationi factæ Parlamento Pariſienſi pro libertate Comitiorum Scholæ Pariſienſis. Timuit perdere quadringentas libras annui reditus quas habet cum pane ſaccari à Monialibus Sanctæ Catharinæ in vico Sancti Diony-

a Contà Donatiſt. L. 2. c. 2. b Tertull. de veland. virg. c. 3.

Dionyſii, quarum OEconomus temporalis factus eſt per illuſtriſſimum virum, qui deſiderabat ab illo iſtam ſubſcriptionem. Juſtiùs timeat privari ſexcentis libris annui reditus pro munere Regii Cenſoris Librorum, cùm in libris editis apud Franciſcum Muguet anno 1682. de Diſciplinâ Eccleſiaſticâ, inter alias multas Propoſitiones novas, falſas, & temerarias, approbaverit has duas, quas gallicè ſcriptas, ut ſunt, referam, ne mutaſſe vel minimum verbum mihi poſſit objici.

Prima continetur tomo 2. part. 4. L. 1. p. 8. columnâ B. *Jeſus Chriſt a donné à Saint Pierre toutes les grandeurs & toutes les prérogatives, qui ne ſe ſont découvertes, & qui ne ſe découvriront que dans la longue ſucceſſion des Siecles.* Et infrà. *Tous ces Theologiens conſideroient avec les yeux d'une foy éclairée le Fils de Dieu meſme comme le chef inviſible reſidant tres-ſingulierement dans le chef viſible de ſon Egliſe, & déployant ſucceſſivement dans la revolution des Siecles les pouvoirs celeſtes de ſon Sacerdoce, à meſure que ſuivant ſa divine ſageſſe, & ſon incomprehenſible charité, il le jugeoit avantageux à la formation, au progrés, & à la conſommation de ſon corps myſtique.*

Poſito hoc novo & inaudito antiquis Sanctis Patribus dogmate, ſequitur neceſſariò & maniſeſtiſſimè, quòd auctoritas, quòd Poteſtas, quòd Jus deponendi Imperatores & Reges data ſunt à Chriſto Succeſſoribus Sancti Petri: quandoquidem Gregorius VII. declaravit in Concilio Romano, teſte Onufrio & Baronio, ſe habere hanc Poteſtatem, ex quâ declaratione Bellarminus dicit fidei eſſe articulum, Papam poſſe Reges deponere. Non ſolum autem Gregorius VII. ſed octodecim Summi Pontifices hanc Poteſtatem ſuam eſſe dixerunt & verbis & factis. Victor. III. Urbanus II. Paſchalis II. Gelaſius II. Calixtus II. Alexander III. Innocentius III. Honorius III.

 Grego-

Gregorius IX. Innocentius IV. Bonifacius VIII. Clemens VI. Paulus II. Julius II. Paulus III. Pius V. Gregorius XIV. Sixtus V. Hi omnes laudantur à Bellarmino.

Quis tàm peregrinus eſt in noſtrâ Hiſtoriâ, qui neſciat Julium II. anno 1512, dediſſe Regnum Navarræ Ferdinando Regi Arragoniæ, & abſtuliſſe Joanni Albretio Atavo Henrici Magni Regis Galliæ? Ex quo tempore Reges Hiſpaniæ poſſident Regnum Navarræ ſine alio titulo quàm ex Bullâ Julii II.

Quis verè Catholicus poteſt legere Bullam Pauli III. contrà Henricum VIII. Angliæ Regem, & Bullam Sixti V. contra Henricum IV. Regem Galliæ ſubſignatam à 25. Cardinalibus, quin exclamet: DEUS NON DEDIT TALEM POTESTATEM SUCCESSORIBUS SANCTI PETRI? In peccatis ligandis aut ſolvendis eſt Poteſtas eorum, non in hæreditatibus dijudicandis, neque in Regibus deponendis.

Nihilominùs hæc ſequuntur ex doctrinâ approbatâ à Cenſoribus Regiis. *Jeſus Chriſt a donné à Saint Pierre toutes les grandeurs & toutes les prerogatives qui ne ſe ſont découvertes que dans la longue ſucceſſion des Siecles.*

Per mille & amplius annos hæc Poteſtas Papæ deponendi Reges & Principes non apparuit in Eccleſiâ. Poſt decem Sæcula Gregorius VII. manifeſtavit hanc Poteſtatem univerſalem quam dedit Chriſtus Succeſſoribus Sancti Petri.

Notandum, quòd Auctor librorum de Diſciplinâ Eccleſiaſticâ profitetur ſe argumentari pro auctoritate Summorum Pontificum ex praxi, ſeu ex factis & uſu iſtius Poteſtatis per Succeſſionem ultimorum temporum. Parte Primâ.

Hoc Regibus periculoſiſſimum, quandoquidem omnes

ferè

ferè Pontifices à Gregorio VII. hanc ſibi poteſtatem in temporalibus arrogarunt. Viderint Cenſores Regii quid ad hoc reſpondere poſſunt. Stipendia accipiunt à Rege, ut nihil contrà Jus ſuum typis mandetur. Fortè mihi crimini dabunt quòd loquar pro ſupremâ Regis Poteſtate, cùm illorum ſit, qui ſumptus habent annuos à Rege. Sed Chriſtianus ſum, & ut Chriſtianus profiteor fidem meam, profiteor cum Tertulliano *, & cum omnibus verè Chriſtianis. *Ideò magnus eſt Rex, quia Cœlo minor eſt: illius enim eſt ipſe, cujus & cœlum eſt, & omnis creatura.* INDE EST REX UNDE ET HOMO ANTEQUAM REX: INDE POTESTAS ILLI, UNDE EST SPIRITUS: *Illuc ſuſpicientes Chriſtiani manibus expanſis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubeſcimus: Deniquè ſine monitore, quia de pectore. Oramus pro omnibus Regibus; vitam illis prolixam, Imperium ſecurum, Domum tutam, Exercitus fortes, Senatum fidelem &c. hæc ab alio orare non poſſum, quàm à quo ſcio me conſecuturum; quoniam & ipſe eſt qui ſolus præſtat, & ego ſum cui impetrare debetur; famulus ejus qui eum ſolus obſervo, qui propter diſciplinam ejus occidor, qui ei offero opimam & majorem hoſtiam quam ipſe mandavit.*

Secunda Propoſitio hæc eſt tom. 2. parte 4. pag. 8. N.20. *C'eſt le ſeul Siege Apoſtolique de Pierre, qui a receu avec le nom d'Apoſtolique toute la Succeſſion de la Puiſſance univerſelle des Apôtres, & ſur tout de Saint Pierre, qui la poſſedoit avec des avantages tout particuliers.* Judicent Epiſcopi an iſta Propoſitio conveniat cum Euangelio? Judicet Schola Pariſienſis an talis Propoſitio concordet cum Cenſuris quas noviſſimè publici juris fecit? Dixerat in Præfatione Auctor tot librorum de Diſciplinâ Eccleſiaſticâ: *La principale auctorité paſſa d'abord de Jeſus Chriſt à Saint*

* Apolog. c. 30.

Saint Pierre & aux Apôſtres ; des Apôtres aux Evêques : Enſuite des Eveſques aux Conciles ; des Conciles elle retomba entre les mains des Eveſques : & enfin une grande partie de cette auctorité a paſſé des Eveſques aux Papes.

Hæc auctoritas & Juriſdictionis Epiſcoporum peregrinatio nullibi legitur apud Coſmographos ; & oſtendit Auctorem librorum de Diſciplinâ Eccleſiaſticâ eſſe peregrinum in Doctrinâ Eccleſiæ.

EMUNDI

EMUNDI

RICHERII

DOCTORIS THEOLOGI

PARISIENSIS

TESTAMENTUM.

Juxta exemplar editum Parisiis impensis Auctoris,

M. DC XXX.

Veritas Domini manet in æternum, & liberabit nos. PSAL. CXII. & JOANNIS VIII.

Deus dissipabit ossa eorum qui hominibus placent. PSAL. LII.

Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet: & educet quasi lumen justitiam tuam, & judicium tuum tanquam meridiem. PSAL. XXXVI.

Pro justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. ECCLESIASTICI IV.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, amen. Anno Domini millesimo sexcentesimo decimo tertio, die xxij. Novembris. Ego Emundus Richerius natus Cadusiæ, Diœcesis Lingonensis Presbyter, & Doctor Sacræ Facultatis Parisiensis, sociusque Sorbonicus, ac magnus Magister Collegii Cardinalitii, anno tertio, & quinquagesimo ætatis cum uno mense, duobus & viginti diebus: Postquam Deum humillime adoravi, Jesu Christo redemptori animam meam commendavi, atque devovi: B. Virginem matrem Dei cum omnibus Sanctis precatus sum, quatenus suis orationibus mihi in articulo mortis Indulgentiam peccatorum cum perfecta charitate à Domino nostro Jesu Christo impetrare dignarentur: sedens in mea bibliotheca, animo, & corpore sanus, hunc Codicillum Latinum olographum in formam Testamenti condidi, singulisque annis vitæ, qui post primam scriptionem mihi superfuerunt, sæpius, diligenterque recognovi: quem ubi viam universæ carnis ingressus fuero, cum alio Codicillo Gallico de meo peculiolo, & facultatibus, pariter à me scripto, & obsignato, exequutioni mandari volo. Primum autem quascumque injurias aut damna cuicumque intuli: quæcumque nomina, aut debita contraxi, ea confestim emendari, & dissolvi cupio. Verum, quoniam die secunda Januarii anni millesimi sexcentesimi octavi, omnium Doctorum Facultatis Theologiæ Parisiensis consensu (me quidem inscio, non cogitante, & à Comitiis absente, sicut Acta Scholæ testantur) eo tempore Syndicus ejusdem Facultatis renunciatus sum, quo totum Franciæ Regnum, & Universitas Parisina, maxime verò post Henrici IV. cædem, in maximas omnium angustias, & difficultates conjecta est: eamque ob causam gerendo Syndicatum, aut mihi in veritatis defensione, & salute communis parentis Academiæ, quæ me semper à pueris aluit, ac erudivit, prævaricandum, aut in multorum hominum potentissimorum odium necessariò incurrendum fuit: Ego hîc per spem salutis meæ in Christi sanguine declaro, atque protestor, quæcumque velut Censor Academiæ, Syndicus, aut privatus Doctor Facultatis Theologiæ dixi, scripsi, curavi, gessi, administravi, illa me non cujusquam odio, vel invidia fecisse, non vindictæ, vanæ gloriæ, aut redimendæ gratiæ hominum, vel opum cumulandarum desiderio, aut etiam ut novas divisiones, & schismata in Regno, & Ecclesia sererem, vel

jampridem consita foverem, aut pastinarem: Sed in omnibus meis actionibus hoc unum mihi perpetuò, constanterque propositum, quatenus avitos, receptosque mores, patrios ritus, majorum instituta, innumeris quidem virtutum exemplis nobilitata, & comprobata, inculpatæ tutelæ moderatione vindicarem: necnon Parisinæ Universitatis, & Scholæ Sorbonicæ incolumitati, tanquam Reipublicæ Christianæ perutilibus, consulerem. Cæterum, anno MDCXI. post solutionem Capituli generalis Dominicanorum, rogatu, atque impulsu viri amplissimi Nicolai Verduni, primi Præsidis Curiæ Parlamenti, ego libellum de Ecclesiastica & Politica potestate lucubravi, partim ut antiquæ, & novæ doctrinæ discrimen reserarem: *partim ut supremam atque independentem Politicarum Potestatum auctoritatem, contra novam, & seditiosam doctrinam de abdicandis, & occidendis Regibus, quæsito colore tyrannidis, aut neglectæ religionis Catholicæ, propugnarem.* Quem libellum publici juris feci, quando causa Academiæ Parisiensis contra Jesuitas in amplissimo Ordine perorata est. At verò nunquam posteri in animum inducent suum, quantum damni ex hoc meo proposito, de parente Academia, & veritate justi regiminis Ecclesiæ à Christo instituti tuenda, quantum infamiæ, calumniarum, potentissimorum inimicorum, & periculi, sub prima Ludovici XIII. ætate, in me redundarit; & dehinc etiam redundabit, nisi Deus sua immensa bonitate incredibiles malevolorum minas, conatus, & factiones in meam perniciem excogitatas, atque instructas, profligarit. Hercle illustrissimus Cardinalis Perronius, qui me criminandi princeps extitit, ut totum Regis Consistorium in meam ruinam proclivius incenderet, in sacro Principis Consilio dixit, Scriptorem libelli de Ecclesiastica & Politica potestate, quem optimè noverat, constituisse præsentem Regni, Reginæ matris, omniumque liberorum regiorum statum, hac scriptione convellere: ac propterea, neque suum, neque typographi nomen illi libello inscripsisse. Quæ statim atque accepi, mihi quidem, & veritatis, & testimonii rectæ conscientiæ apprime gnarus, palam, & ingenue meme illius libelli auctorem, ac vehementer ambire professus sum, ut *à viris doctis qui non essent in causâ* serio examinaretur. Quamobrem aliquot viros primarios Sacri Consistorii etiam atque etiam precatus sum, darent operam, quatenus aut voce in Regis Consistorio Cardinali Perronio respondere, aut aliqua scriptione meam innocentiam cum veritate Propositionum libel-

libello meo contentarum, mihi integrum esset defendere. Sed proh dolor! gravissima tempora pupillaris ætatis Regis, & incredibiles clamores, prensationes, atque interminationes Domini Ruperti Hubaldini Nuncii Apostolici, qui se continuò Lutetia insalutato Rege decessurum Romam obtestabatur, & meipsum, atque libellum meum, telis, & ludibrio hominum indicta causa sic exposuerunt, ut mihi non modo omnia humana subsidia, & leges Regni deesse, verumetiam cunctas mundi Potestates, quasi in meam consensisse perniciem, sub ætate pupillari Regis, inquam, expertus fuerim. Certe D. Cardinalis Bonzius Italus, mihi nominatim & Regis, & D. Brulartii Cancellarii Franciæ imperio, iracunde, minaciterque prohibuit, ne etiam contumeliosis libellis, quos homines conductitii certatim in me scripturiebant, & publicabant, respondcrem: nisi è vestigio, & meam ipsius, & cujuscumque alterius Apologiam meo nomine factam capitis luere vellem. *Nam*, inquit, *si Rex, & Regina regens tam studiose, & comiter pacem colit cum vili & exiguâ Genevæ Republicâ: quid eos cum Summo Pontifice facere oportet, quando præter spirituale regnum per universum orbem terrarum diffusum, magno insuper temporali regno potitur in Italiâ?* Qua ex Cardinalis Bonzii oratione, & gestis D. Nuncii Apostolici contra me, tum didici quod antea nesciebam, scilicet Majorum doctrinam de Concilii auctoritate supra Papam libello meo evolutam, hodie velut materiam & argumentum status politici temporalis in Curiâ Romanâ pertractari; quamquam Cardinalis Bellarminus, & Perronius eam esse problematicam venditent. Jam ergo aliquis Internuncius ad Majores nostros deferat, noxæ, & quidem capitali, datum Richerio, quòd in regno Franciæ, atque inter Parisienses Theologos, de ancipitibus controversiis, atque avitis Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus disputasset: quia, ut inquiunt, tantumdem licitum est de Regis, & Regni Franciæ statu, quantum de Pontificis auctoritate supra Concilium ambigere. Quapropter, inita fuerunt consilia de Richerio velut monarchomacho, & perduelli compingendo in Bastiliam Parisiensem: atque inauditis anteà fabricis, & prensationibus Regium diploma quæsitum, & extortum est, ut contra morem Scholæ Parisiensis, Syndicatu Theologiæ Facultatis abdicaretur: quoniam viâ ordinariâ Comitiorum id nullâ ratione, quamquàm sæpè tentatum, confici potuerat: tametsi ex omnibus Galliæ Provinciis, nimirum Picardiâ, Campaniâ, Normaniâ, Aquitaniâ,

Britanniâ Armoricâ, Carnuto, Aureliis, & Nivernio, Doctores Sorbonici seculares, & Regulares, extraordinariis evocati studiis, & quidam illorum mercede propositâ allecti, magnisque locupletati pollicitationibus fuissent. Quid memorem palam circumferri, illos gratissimam Deo victimam facturos, qui sese Richerio mactando devoverint: & si unquam abripi, & Romam deportari possit, reverâ experturum quod pernegat: nimirum Papam materiali gladio instructissimum, ad perduelles similes Richerio capite plectendos. Verùm, illi ipsi qui desiderio hominibus gratificandi, & foro serviendi, tam cruenta & horrenda in Richerium commentantur, minimè attendunt, se istis formidolosis interminationibus magnam invidiæ molem S. S. Apostolicæ conciliare: quasi mansuetissima, & æquissima Petri Cathedra, quæ anteactis seculis usque usque afflictis, & Catholicam veritatem propugnantibus perfugio, & præsidio salutari extitit, *jam vel damnaret innocentes, vel solveret noxios: cùm apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæratur*; auctore Hieronymo in caput 16. Matthæi: siquidem *manet Petri privilegium ubicumque ex ipsius æquitate fertur judicium*, ut ait S. Leo magnus 26. *quæst.* 1. *Can. Manet*. Quid dicere attinet, Richerio gravissimè ægrotanti, imperitos, & ignaros Sacerdotes factione conductos, ei absolutionem sacramentalem, & Eucharistiæ Sacramentum denegasse, atque innumeras alias molestias, calamitates, & pericula, viginti circiter annorum inclinatione intentata & procurata?

Quando igitur veritas justi regiminis Ecclesiæ, à Christo instituti, & ab Apostolis, Patribusque antiquis propagati, & jure postliminii in Constantiensi, & Basileensi Concilio restituti, per latus Richerii petitur; atque hodiernâ die certatur, ut aliquo celebri exemplo pœnæ in Richerium statuto, omnes Theologi Parisienses à doctrinâ majorum propugnandâ absterreantur, & ne quisquam deinceps eam vel explicare, aut contra renitentes mutire audeat: Protestor quæcumque in hunc diem convitiatores maligni in meam pestem moliti sunt, aut posthac molientur, quanta quanta sint, ea me illis animo Christiano indulgere, sicut mihi peccata mea remitti, atque in adversis, & imminentibus periculis, quæ profecto incredibilia sunt, gratiam patientiæ, constantiæ, & fortitudinis, sic à Deo fieri obsecro, ut Prophetarum, atque Apostolorum imitatione, *per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, ut Se-*

ductor,

ductor, *& verax*, Catholicam veritatem Apoſtolici regiminis Eccleſiæ (quod Catholicæ religioni, diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & moribus Chriſtianorum meliùs conſtituendis, & emendandis perneceſſarium eſt) intrepidè tueri queam, unitate, & charitate cum omnibus ſervatâ, neglectiſque inimicorum opprobriis, & contumeliis. Hercle quidem, cum Profeſſores Theologiæ Deum quam homines magis timere, & vitam hanc corruptibilem, bona caduca, & ſiniſtram famam ſeculi, præ gloriâ Dei, & immortalitate omninò habere deſpectui teneantur: deinde ex certâ rerum, & cauſarum cognitione, non ex vulgi rumuſculis, vel anticipatis obnoxiorum hominum præjudiciis, aut etiam ad ambitioſorum, & potentiorum gratiam vel imperium, de Theologiæ controverſiis ſuam dicere ſententiam: inſuper accuratè debeant cognoſcere, quidnam ſit hæreſis, quid ſchiſma, & perduellionatus contra Eccleſiam: ac in tam horrenda crimina neminem incurrere, niſi manifeſtò, & pervicaciter in principia, & manifeſtas Concluſiones fidei Catholicæ impegerit: Equidem *gloria noſtra hæc eſt*, *teſtimonium conſcientiæ noſtræ*, *quod in ſimplicitate cordis*, *& ſinceritate Dei*, *& non in ſapientiâ carnali converſati ſumus*, 2. Corinthior. 1. Quocirca ſicut vir deſideriorum Nabuchodonoſori reſpondit, *Deus quem colimus poteſt nos de camino ignis ardentis* tantarum tribulationum *eripere*, atque ab hominum zelotarum calumniis redimere, & liberare, Danielis 3. Verumtamen ſi hoc ei minus placitum ſit, non propterea Euangelium erubeſcere, id eſt, Catholicam veritatem juſti regiminis Eccleſiæ velut hæreticam, ſchiſmaticam, & perduellem abnegare debemus. *Quod ſi utilius eſt ſcandalum naſci, quàm veritatem Catholicam relinqui*, *Cap. Qui ſcandalizaverit*, *de Regulis Juris in Decretalibus*: triplexque eſt veritas, ut Gloſſa ibidem obſervat: nimirum *bonæ vitæ*, *& juſtitiæ*, quas nunquam omittere licet: *deinde diſciplinæ*, quam pariter violare non debemus, ſi modò in jure communi indiſpenſabili, hoc eſt, in Lege divinâ, & naturali verſetur: Proculdubio, cum ipſa Acta Apoſtolorum, & octo prima Concilia Generalia nongentorum circiter annorum decurſu habita, nos clariſſimè doceant, Apoſtolos, Patres antiquos, & Doctores Eccleſiæ, totidem annorum lapſu ſacras electiones, jus commune, & regimen Ariſtocraticum accuratè ſervaſſe: deinde geſta Conſtantienſis, & Baſileenſis Synodi teſtentur, Eccleſiam Catholicam hoc genus regiminis in integrum reſtituere voluiſſe, quantùm illa tempora ferre poterant:

atque

atque Gallicanam Ecclesiam illud regimen Sanctione Pragmaticâ in rem judicatam per universum Galliæ regnum misisse: Sanè istinc liquidò, & evidenter probatum manet (quicquid sophistæ adversùs illa duo Sanctissima Concilia, & Pragmaticam Sanctionem blaterent, & cavillentur) his postremis seculis corruptissimis Curiam Romanam efficere nullo modo posse, vel ut Romanus Pontifex Sanctorum communionem, & Ecclesiæ unitatem monarchicè, aut absoluto dominatu per vim externam, more Potestatum seculi, cogat: aut etiam ut hæc absoluta infallibilis monarchia juris sit divini: quando Apostoli, & Ecclesia Catholica quadringentorum & mille annorum fluxu, hoc genus absoluti regiminis, tanquam divinitus institutum, nunquam agnoverunt, nedum approbarunt. Nam Patres Ecclesiæ primitivæ, cuncta negotia ad libram canonum, & suavissimæ moderationis Aristocraticæ, semper definiri, & majores nostri hoc genus gubernationis in Constantiensi, & Basileensi Concilio instaurari, & recuperari voluerunt, ut jam dixi.

Sanè quidem hac infelicissimâ ætate, quâ longè, latèque *veritates diminutæ sunt à filiis hominum.* PSAL. XI. *& homines quæ sua sunt quærunt non quæ Christi*, unde hæreditatis Christi calamitas: nullum verbum adversùs istam absolutam infallibilem monarchiam post primam scriptionem libelli de Ecclesiasticâ & Politicâ potestate fecissem, si modò Adversarii nostri ab horribilibus in me convitiis, calumniis, & violentissimis impressionibus, quibus viginti circiter annis meme virulenter infestarunt, sibi temperassent, suaque absoluta imperia, pace, & charitate servatâ tuerentur. Quandoquidem per illos nequaquam stat, quominus permulti viri boni, piissimi, & maximè Catholici, ab Ecclesiæ sinu fugentur, atque inviti ad nova schismata instruenda compellantur, sicque Ecclesia ad pauciores redigatur: Profectò, & sapientissimum, & piissimum Gersonii consilium semper judicavi, libro de Vitâ spirituali animæ, Lectione quartâ, Corollario decimo: *Poterit fieri ut absque peccato mortali*, inquit, *imò cum merito magno, sit aliquis Theologus, vel alius prudens, qui dissentiat corde ab humanis determinationibus, aut traditionibus: qui tamen obligabitur propter evitationem scandali, vel aliter, non repugnare exteriùs. Nam potest aliquarum publicatio veritatum prohiberi, & aliquarum falsitatum dogmatizatio permitti.* Cæterum, sicut frequenter accidit Mathematicos ab imperitis scientiarum Mathematicarum sortilegos & incantatores haberi: similiter, ut plurimum usu evenit,

evenit, Theologiæ, aut Juris Canonici Doctores, suspicione hæreseos apud imperitam plebem laborare, eodem Gersonio auctore, *Tractatu de veritatibus credendis ad necessitatem salutis.* Certè qui in Sacrarum Scripturarum, & Patrum lectione valdè exercitati sunt, atque Conciliorum, & Ecclesiasticam historiam callent; hancque scientiam ad causas essentiales Ecclesiasticæ, & Politicæ potestatis, ut necesse est, retulerunt: omnes quidem inclinationes, & mutationes, incrementa, & decrementa religionis Christianæ, regiminis Ecclesiæ, & disciplinæ Ecclesiasticæ, perspectas, & exploratas habent: quas homines imperitos, aut solâ Scholasticæ Theologiæ cognitione saturos, prorsus ignorare oportet. Quocirca idem Doctor Christianissimus opusculo de materiâ Excommunicationum; & Irregularitatum prudenter decernit, *Pusillos qui æstimant Papam esse unum Deum qui omnem habet in cœlo, & in terrâ potestatem, instruendos per idoneas informationes, & si nolint acquiescere, esse in causâ scandali Pharisaici, accepti non dati.* Deinde libr. de Examine doctrinarum, Parte primâ, Consideratione secundâ, contendit *adversum humanas constitutiones nunquam esse palam dogmatizandum, nisi fortè aliquis error contra fidem, & scandalum intolerabile ex nostro silentio emergeret:* hocque in casu assertionem Catholicæ veritatis pro supremâ lege habendam: & tum multo magis præstare scandalum nasci, quàm veritatem Catholicam deseri. *Quod si fieret persequutio sententiarum, atque pœnarum contra repugnantes ejusmodi constitutionibus humanis, beatos esse, qui persequutionem patiuntur propter justitiam, ac superesse remedium Concilii generalis.* Quam salutarem doctrinam meis adversariis in charitate examinandam relinquo.

O Domine Jesu Christe! ex hoc falso, & planè imaginario principio, *Papa est absolutus infallibilis Monarcha Ecclesiæ, & Dominus omnium beneficiorum:* ecquid hoc corruptissimo seculo ambitiosi, & mundani homines in manifestissimam legis Euangelicæ ruinam, totiusque Ordinis Politici subversionem non certatim architectantur, & demoliuntur? Jus divinum, schisma, hæresim, & perduellionatum astingentes, ubi ubi merum est jus humanum, nullum schisma, nulla hæresis, aut perduellionatus: imoverò nec ulla peccati mortalis suspicio hærere potest: modò fœdas ignorantiæ tenebras, & superstitiones rudibus concretas seculis, pace, charitate, atque unitate Ecclesiæ servatâ, depellere, & illuminare, id est, illos ipsos meliùs erudire, & informare nitamur, *Qui Papam haud aliter quàm*

Christum ipsum absolutâ infallibili auctoritate præditum, ac in ratione regiminis totam Ecclesiam constituere ariolantur. Quam bellè, & appositè olim nescio quis dicebat, *laudemus veteres, sed nostris prudenter utamur annis*: hoc est, de jure communi, aristocratico Ecclesiæ regimine, Apostolicâ disciplinâ, & finibus Sacerdotalis, atque Regiæ potestatis comiter regendis, sic differamus, ut nihilominùs pacem, charitatem, & unionem cum omnibus retineamus: & vitia, atque corruptelas non homines oderimus; illorum more, qui ex profundo herebi diabolica nomina dissentionum, sectarum, & Richeristarum exsuscitarunt, atque in Ecclesiam effuderunt. Quandoquidem, omnes Catholici pretiosissimo Christi sanguine redempti sumus. Et utinam omnibus zelotis mansuetudo Christi, & Euangelii pacis, cum hac præclarâ Augustini sententiâ libr. primo cap. 1. contra epistolam Parmeniani veniret in mentem, eamque vellent, & possent, sicut necesse est Christianis, strictè accuratèque servare: profectò longè aliter Christiana religio se haberet, neque Ecclesia sponsa Christi tot schismatibus, & tantâ strage Christianorum deformata horreret. *Quisquis vel quod potest arguendo corrigit*, ait Augustinus, *vel quod corrigere non potest salvo pacis vinculo excludit: vel quod salvo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus, & ab isto maledicto immunis, quod Scriptura dicit, væ his qui dicunt quod nequam est bonum, & quod bonum est nequam, qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem*, ESAIÆ 5. Quam mirabilem & divinam epistolam Augustini, Pastores Ecclesiæ, & Theologi nunquam de manibus ponere debent.

Cùm igitur assiduâ contentione vigiliarum, mihi *cum à posteriori, tum à priori*, scientiam naturæ Primatus Sedis Apostolicæ, potestatis clavium, & gubernationis Ecclesiæ à Christo institutæ comparaverim: idque me satis sufficienterque assequutum existimem, ut morali, & naturali certitudine sim in conscientiâ securissimus: Hercle quidem mihi apprime conscius quanti sit pretii Juris communis, & Aristocratici regiminis Ecclesiæ; hoc est, libertatis Euangelicæ abrogatio, *quam nobis proprio sanguine acquisivit Dominus*, ut Patres Ephesini Concilii loquuntur: & quàm crasso ac supino errore illi cæcutiant, qui ut ait Parisiensis Cancellarius Sermone in Circumcisione Domini, Consideratione primâ, imaginantur *Ecclesiam meliùs posse regi per humanas inventiones, quam per legem purè Euan-*

Euangelicam: nihil certè vel obnoxiorum, vel imperitorum, aut malevolorum hominum calumnias, & portenta verborum certatim adversùs Richerium, ejusque libellum effusa, pertimesco: ne quidem hoc tessellatum emblema, *hæreticus*, *schismaticus*, *perduellis*, *monarchomachus*, *impostor*, *&c.* quia certissimus sum, neminem Censuris in libellum aliquem effusis, aut ejusmodi convitiis percelli debere, eo quòd problematicas, & ancipites quæstiones, pace, charitate, & unitate servatâ, absque cujusquam injuriâ asseruerit, & propugnarit: atque Theologos non ad antiqua seculi Apostolici placita, & instituta, sed ad deformes novitatum istius ævi pruritus debere trepidare. Quod si Dominus noster caput Ecclesiæ *Seductor vocatur* à Judæis Matthæi 27. eumque adhuc hodie Judæi, & Athei pro Sycophantâ, & Impostore despiciunt: quid ejus membra in charitate, & unitate Ecclesiæ veritatem more Prophetarum propugnantes non pati, & perferre necesse est? Hebræorum 11. *Non enim est discipulus supra Magistrum sed sufficit ei ut sit sicut Magister*, MATTHÆI 10.

Verùm hìc aliquos subaudire videor, objicientes ejusmodi Controversias, istis temporibus non modo pietati, bonisque moribus constituendis esse inutiles, verumetiam permagno esse scandalo, & causæ hæreticorum velificari. Contra rependo, hæc ipsa ignaris, & simplicibus illudendis, atque etiam corruptelis, & abusibus fovendis, ac incrustandis callidè excogitari, & adversùs solem Scripturarum obtendi. Numquid *propterea captivus ductus est populus meus quia non habuit scientiam: & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit: Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino?* ESAIÆ 5. Quod si verum amamus ut Christianos oportet, quid Ecclesiæ universæ magis utile, & necessarium, quàm diligenter cavere, ne jus humanum pro divino, & schisma, hæresis, ac perduellionatus contra Ecclesiam asserantur, ubi nulla prorsus mortalis peccati labes hærere potest? Tunc pietati, bonisque moribus in integrum restituendis, & casibus conscientiæ bene moderandis inutile putas, rectam tenere rationem finium utriusque Potestatis Herciscundorum, ut inter Regnum & Sacerdotium æterna pax stabiliatur, & caveatur ne deinceps prætextu Religionis, & Censurarum, Reges furori Assassinorum, quasi piaculares hostiæ, mactandi exponantur, atque orbis Christianus bellis civilibus, & internecione Christianorum deformetur?

metur? Scire quænam ſit juſta vis, & poteſtas clavium, & quouſque ſe extendant? Quid jure divino primario, *ſive de condigno* Romanus Pontifex, & Epiſcopi; quidnam humano *aut de congruo* ex Eccleſiæ conſtitutione, ac Principum Chriſtianorum largitione, & indulgentiâ poſſideant? Quid Epiſcopi à Presbyteris differant, & quæ antiquitus forma, & conſuetudo illorum eligendorum, & ordinandorum extiterit? Quæ olim Canonum ſciſcendorum, & Controverſiarum Eccleſiæ definiendarum fuerit ratio: ac totum robur, & confirmationem Conciliorum à Catholico Eccleſiarum conſenſu manare, quæ in Synodum confluunt, ut inter ſeſe Sanctorum communionem ineant, & paciſcantur? Similiter, quinam jus præſidendi in Synodis obtineant: & quo titulo Imperatores Octo prima Concilia generalia, & Reges Franciæ Synodos regni ſui quondam indixerint, & convocarint? Quam auctoritatem Reges, Principes, & Magiſtratus Politici, velut juris Divini, Naturalis, & Canonici vindices, atque exequutores, obtineant in externâ Eccleſiæ diſciplinâ conſtituendâ, quæſtionibus facti definiendis, & ſubditis ſuis, contra injuſtas, & iracundas Prælatorum Cenſuras, protegendis? Undenam Curia Romana tantam poteſtatem quâ hodie utitur fruitur collegerit: quando & quo fine Collegium Cardinalium inſtituerit? Quæ prima Monachorum origo, & natura votorum eorumdem: quænam Miſſiones, & inſtituta Ordinum Mendicantium, atque aliorum Regularium, qui dormitantibus Ordinariis, in eorum jura invaſerunt? Tenere quiſnam ab ævo Apoſtolorum ad hæc noſtra tempora per ſeculorum vices uſus ſacramentalis Confeſſionis extiterit: & *Capite, Omnis utriuſque ſexus*, proprium dici Sacerdotem, cui in ſua ordinatione, & inſtitutione, populus *de propinquo* regendus traditur, quatenus illum omnibus horis, & caſibus neceſſariis, tempeſtivè, atque intempeſtivè, *de propinquo*, inquam, adjuvet, conſoletur, paſcat, purget, illuminet, perficiat. Quæ auxilia ſpiritualia; *Vagi, & Subſidiarii, ne dum Communes Sacerdotes, quicumque ſint*, præſtare nullomodo poſſunt: & idcirco ſolus Parœcus aut Curio, proprius, & familiaris, eſt Sacerdos, quicquid homines litigioſi cavillentur, vim ipſi naturæ inferre conantes, ut oves non ſuas ab ordinariis Paſtoribus avocent. Item habere compertum, quodnam fuerit Pariſienſis Academiæ propoſitum, & ſtudium, in Jure communi, & Ariſtocratico regimine Conciliorum, Hierarchiâ propugnandâ, naſcentibus corruptelis, & abuſibus impugnan-

pugnan-

pugnandis, aliaque innumera, quæ proculdubio humanis adinventionibus & institutis à jure divino secernendis, consequenterque ad veram, & solidam pietatem constituendam, & vitia expurganda pernecessaria sunt.

De scandalis autem, omnes securos esse jubeo, quoniam plus satis Sacrorum Bibliorum lectione edocemur, nunquam à Prophetis, Christo, Apostolis, aut aliis, veritatem assertam, & propagatam, etiam in Conciliis Ecclesiæ, absque gravi scandalo: sed tandem suo præjudicio, ac prærogativâ, portas, & vectes inferni confregisse: ut insuper omittam, activum, non passivum scandalum, esse in culpâ & reatu.

Quòd verò has Disputationes hæreticorum querelas juvare clamitant, perinde est certè, ac si quispiam causaretur, Patres Tridentini Concilii nequaquam moribus Ecclesiæ reformandis operam, & studium navare debuisse, ne causæ hæreticorum servire putarentur: aut etiam olim Prophetis supersedendum fuisse ab erroribus Hierosolymitanæ Ecclesiæ carpendis, ne forsan Samaritanis, & Saducæis, quos Judæi pro hæreticis habebant, gratificari viderentur: aut præterea, ne vel famæ, vel vitæ propriæ graviùs consulerent. At profecto nostrum est qui Catholici sumus, atque unitatem & pacem Ecclesiæ sartam tectam volumus, nostrum est, inquam, non hæreticorum, & perduellium (quibus cum optimâ parente sponsâ Christi quam impiè violarunt, & discerpserunt, nihil quicquam juris, aut commercii esse potest) de disciplinâ meliùs constituendâ, & emendandis moribus disputare, ac Prophetarum, beati Hieronymi, Bernardi, Gersonii, & aliorum pietate, & vitæ sanctimoniâ illustrium æmulatione, cum nostrorum fratrum corruptelis, tum hæreticorum erroribus strenuè obsistere, neque ullis hominum clamoribus, conviciis, minitationibus, periculis, aut etiam præmiorum illecebris, à tam sanctissimo proposito absterreri. *Nudè nuda loquor, nec retego verenda, sed inverecunda confuto. Utinam privatim, & in cameris hæc tantum fierent: utinam soli viderimus, & audierimus: utinam nec loquentibus crederetur: utinam nobis reliquerint moderni Noë unde à nobis possent aliquatenus operiri: Nunc verò cernente orbe mundi fabulam soli tacebimus? Caput meum undique conquassatum est, & ego sanguine circumquaque ebulliente putaverim esse tegendum? Quicquid apposuero cruentabitur, & major erit confusio voluisse celare, cum celari nequiverit*, ait Sanctus Bernardus, quadragesimâ secundâ epistolâ

ſtolâ ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum: eo quidem ſeculo, quo abuſus tolerabiles, & emendabiles erant, & ſacræ electiones fervebant. His autem perditiſſimis moribus, quibus hypocriſis, & Atheiſmus altiſſimas egerunt radices, totaque ferme religio, & pietas, à virtute, & ſimplicitate cordis, in ſpeciem, & choragium externum traducta eſt, ſilebimus? Proculdubio bacchantibus Lutheranis, ſi Catholici Doctores in morum carcinomata, ſicut & in errores Lutheri, calamum acuiſſent: vel hodie Eccleſiam emendatam, vel non ita ſchiſmatibus laceram, & ad paucos redactam haberemus: neque ambitioſi, & portenta hominum, ſilentium noſtrorum, in abuſuum, & corruptelarum patrocinium ſic abduxiſſent, ut quotquot hodie de Eccleſiâ meliùs emendandâ ſermones conſerere audent, pro hæreticis, & pabulo Inquiſitionis, ſi Deo placet, habeantur. Sed tum demum, anno ſeptuageſimo ætatis poſt diuturnum morbum nephritidis, Codicillum hunc olographum concluſi, & obſignavi, die XXIV. Decembris in pervigilio Nativitatis Dominicæ poſt meridiem, anno M. DC. XXIX.

Signatum,

E. RICHER.

CONSOLATIO, ET SPES HOMINIS CHRISTIANI, UT EI OMNIS METUS MORTIS ADIMATUR.

Matth. 11. VENITE ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos: Et invenietis requiem animabus veſtris: Jugum
Ioan. 14. enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.] Ego ſum via, &
1 Ioan. 5. veritas, & vita.] *ait Dominus*. Videte qualem charitatem dedit no-
Rom. 8. bis Pater miſericordiarum, ut filii Dei nominemur & ſimus.] Si autem filii & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur. Quid ergo dicemus ad hæc, ſi Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quo
2 Corint. 5. modo non etiam cum illo omnia nobis donavit?] Qui peccatum non novit, ipſe peccatum factus eſt, ut nos efficeremur juſtitia Dei

in

in ipſo.] Nihil ergo nunc damnationis eſt iis qui ſunt in Chriſto Rom. 8.
Jeſu, qui non ſecundum carnem ambulant: Lex enim Spiritus vitæ in Chriſto Jeſu, liberavit nos à lege peccati, & mortis.] Ut fiat 1 Cor. 15.
ſermo qui ſcriptus eſt, Ero mors tua ô mors, morſus tuus ero Inferne.] Abſorpta eſt mors in victoria: ubi eſt mors victoria tua: Oſea. 13.
ubi eſt mors ſtimulus tuus? Deo autem gratias, qui dedit nobis vi- 1 Cor. 15.
ctoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.] Adeamus ergo Hebræ. 4.
cum fiducia ad thronum gratiæ ejus, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus, in auxilio opportuno: eumque ita obſecremus.

Oratio ad vitam Chriſtianè inſtituendam, & finiendam.

DOMINE DEUS *miſericordiarum*, *& totius conſolationis*: [*qui* 2 Cor. 1.
ſicut Pater filiorum, *ita miſereris timentibus te*: *qui cognoſcis fi-* Pſal. 102.
gmentum noſtrum, *quoniam pulvis ſumus*, *dieſque noſtri ſicut fœnum pertranſeunt*, *& tanquam flos agri ſic efflorеſcunt*: quod ex nihilo procreati, ſic à natura *proni ſumus in malum*, [*ut abſque tuo ſingulari* Geneſ. 8.
auxilio, *nihil æterni velle*, *nedum perficere poſſimus*. Cui noſtræ infir- Philip. 2.
mitati, & miſeriæ ut ſuccurreres, quando tibi placuit [*Dominum* 1 Ioan. 4.
noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum unicum, *dare propitiationem pro peccatis noſtris*: atque horribiles mortis æternæ tenebras, & dolores; in lucem, gaudium, & gloriam vitæ immutabilis tranſmutare, [*& cum eodem filio tuo chariſſimo nobis omnia ſuperabunde donare*. Te Rom. 8.
obſecro Domine, per eumdem Redemptorem noſtrum. [*Vanitatem* Proverb. 30.
& verba mendacii longè fac à me: *Paupertatem & divitias ne dederis mihi*: *ſed tribue tantum victui meo neceſſaria*: [*ne derelinquas me in* Eccleſiaſtici 23.
cogitatu maligno: *extollentiam oculorum ne dederis mihi*: *& deſiderium pravum averte a me*: *aufer a me concupiſcentiam*: *& animæ irreverenti ac infrunitæ ne tradas me*: da in communibus vitæ humanæ officiis exercendis, ne quid peccem contra Legem tuam: & quia tum temporis bonum eſt mori, cum adhuc jucundum eſt vivere; effice ut diem ſupremum obeam, antequam jucundo vitæ ſenſu perempto, vita in moleſtiam & pœnam degeneret. [*à delictis meis munda me*, Pſal. 18.
& ab alienis parce ſervo tuo: mihique, potiſſimum in mortis articulo, gratiam perfectæ pœnitentiæ, charitatis, & perſeverantiæ, cum ſana mente, & integro uſu rationis largire; quò immenſos miſericordiæ

Ephes. 3. cordiæ tuæ thesauros, [*quantaque sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum supereminentis in nos charitatis Domini nostri Jesu Christi, cum omnibus Sanctis possim comprehendere: & impleri in omni ple-*
Matth. 6. *nitudine Dei*, illo cœlesti viatico, [*& supersubstantiali pane Angelo-*
Psalm. 77. *rum*: Ita ut, ubi mens mea meritum passionis Domini solidè recoluerit; hicque pretium, pignus, & præmium vitæ æternæ in ænigmate perceperit; tandem teipso, [*qui es via, veritas, & vita* [*facie*
Ioan. 14.
1 Cor. 13. *ad faciem* jugiter perfrui, [*& gloria, quam præparasti diligentibus te,*
1 Cor. 2. *satiari valeam.* Da mihi insuper Domine, has breves oratiunculas
Psalm. 16. ita cordi infixas habere, ut crebris gemitibus atque suspiriis, voce, & mente, eas assiduo frequentare, & cum extremo spiritu sic pre-
Psal. 50. cari queam: [*Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis conce-*
Iob. 14. *pit me mater mea. Nec alius à te est Domine, qui mundum de im-*
Psal. 50. *mundo conceptum semine facere possit.* [*Averte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me Deus,*
Psal. 120. *& spiritum rectum innova in visceribus meis.* [*Ne projicias me à facie*
Psal. 142. *tua, & Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me.* [*Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit?* [*Et non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*
Psal. 12. [*Illumina Domine oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, ne*
Psal. 6. *quando dicat inimicus prævalui adversus eum.* [*Quoniam* absque tuo singulari auxilio *non est in morte qui memor sit tui, ut nomen tuum*
1 Cor. 15. *sanctificare possit: in inferno autem quis confitebitur tibi*: & gloriosum triumphum prædicabit, *quem de peccato, morte, & inferno devictis*
Psal. 30. *reportasti?* [*In te Domine speravi, non confundar in æternum, in justitia* unigeniti Filii tui Domini nostri Jesu Christi *libera me*: [*qui pec-*
2 Cor. 5. *catum non novit, tamen peccatum fieri voluit, ut efficeremur justitia Dei in ipso.* [*Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu, & pro-*
Psal. 30. *pter nomen tuum deduces me, & enutries me. In manus tuas Domine commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis.* Domine Jesu Christe Fili Dei vivi, pone passionem, crucem, & mortem tuam, inter judicium tuum, & animam meam, nunc & in hora
Matth. 6. mortis meæ: *Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra, panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: & ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Amen.*

Medita-

Meditatio in vitam æternam.

QUemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita deside- Psal. 41.
rat anima mea ad te Deus, &c.

Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit, & Psal. 83.
deficit anima mea in atria Domini. Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum. Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Quia melior est dies una in atriis tuis super millia. Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Quia misericordiam & veritatem diligit Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus.

Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibi- Psal. 121.
mus, &c.

Urbs Hierusalem beata, dicta pacis visio, &c.

Oratio contra tribulationes.

DOMINE JESU CHRISTE, *Via, veritas, & vita:* [*quem* Ioan. 14.
nosse consummata est Justitia; & cujus Justitiam & virtutem scire, Sapien. 15.
radix est immortalitatis : quando tua singulari misericordia, aliquam Ioan. 17.
tuæ veritatis & justitiæ particulam imbibimus, [*utque speramus libe-* Ioan. 8.
rabit nos: obsecro [*ne patiaris nos tentari supra id quod possumus, sed* 1 Cor. 10.
fac gloriæ tuæ, & salutis nostræ *proventum, ex tentatione.* [*Esto re-* Psal. 45.
fugium nostrum & virtus, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis: Propterea, non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. [*Unam petii à Domino, hanc requiram,* Psal. 26.
ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. [*Quia melior* Psal. 83.
est dies una in atriis tuis super millia. Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. [*Miserere mei* Psal. 50.
Deus, secundum magnam misericordiam tuam: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. [*Nec alius à* Iob. 14.
*te est Domine, qui mundum de immundo conceptum semine facere possit. Averte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.
Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceri-* Psal. 50.
bus meis. Ne projicias me à facie tua, & Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me. [*Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis susti-* Psal. 129.
nebit? [*Et non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabi-* Psal. 142.
tur in conspectu tuo omnis vivens. Quia persecutus est inimicus animam

meam, humiliavit in terra vitam meam. Collocavit me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi, & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus, in me turbatum eſt cor meum. Eripe me de inimicis meis Domine ad te confugi, doce
Pſal. 119. *me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.* [*Domine libera ani-*
Pſal. 118. *mam meam à labiis iniquis, & à lingua doloſa.* [*Aufer à me opprobrium, & contemptum, quia teſtimonia tua exquiſivi.* [*Redime me à calumniis*
Pſal. 70. *hominum, ut cuſtodiam mandata tua.* [*Ne projicias me in tempore ſe-*
Pſal. 50. *nectutis, cum defecerit virtus mea ne derelinquas me.* [*Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ, & exultabit lingua mea juſtitiam*
Pſal. 142. *tuam.* [*Educes de tribulatione animam meam, & in miſericordia tua diſperdes omnes inimicos meos. Et perdes omnes qui tribulant animam*
Pſal. 30. *meam, quoniam ego ſervus tuus ſum.* [*In te Domine ſperavi, non confundar in æternum, in juſtitia* unigeniti Filii tui Domini noſtri Jeſu
2 Cor. 5. Chriſti *libera me:* [*qui peccatum non novit, tamen peccatum fieri vo-*
Pſal. 30. *luit, ut efficeremur juſtitia Dei in ipſo.* [*Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu, & propter nomen tuum deduces me, & enutries me. Educes me de laqueo hoc quem abſconderunt mihi, quoniam tu es protector meus. In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum, re-*
Matth. 6. *demiſti me Domine Deus veritatis.* [*Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra: panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: & ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo. Amen.*

Aprés

APrés avoir satisfait en Latin par le Testament cy-dessus à ce que Mr. Grandin avança dans l'Assemblée de la Faculté le 17e. jour du present mois de Mars touchant le remords & la peine imaginaire que feu Mr. Richer eut à la mort de la Doctrine qu'il avoit professée & soutenuë toute sa vie avec une capacité & une generosité incroyables touchant l'auctorité du Pape, il ne sera pas inutile de faire aussi connoître en François au dit Sieur Grandin, combien il s'écarta de la verité dans ce qu'il imputa ce jour là sans aucun fondement à ce grand homme.

Voicy une lettre toute nouvelle qui l'en éclaircira.

A Paris ce 23. Mars 1683.

MONSIEUR,

C'est pour satisfaire au desir que vous avez de sçavoir ce qui s'est passé dans la maladie & dans la mort de ce grand homme Mr. Richer Docteur en Theologie de la Maison & Societé de Sorbonne, Grand Maître du College du Cardinal le Moine. Vous ne pouvez pas vous addresser à personne qui vous en puisse rendre un meilleur compte, puisqu'il a rendu son ame à Dieu entre mes bras. Quoiqu'il soit decedé fort âgé, il estoit d'une constitution à vivre encore davantage, s'il n'eust point esté contraint de se faire tailler pour éviter de continuëlles douleurs dont il estoit tourmenté, & qu'il souffroit avec une patience admirable. Deux ans aprés cette operation il tomba malade d'une fiévre continuë qui luy laissa toujours par une providence particuliere de Dieu la liberté de l'esprit pendant le cours de sa maladie & jusqu'au dernier soûpir. Comme il se sentit proche de sa fin, il demanda luy mesme les Sacremens; il receut le Saint Viatique avec une pieté exemplaire en présence de tous les Boursiers du College qui en furent parfaitement edifiez, & nommement Mr. Ternois qui fut celuy qui le luy administra, & dont il écouta l'exhortation fort attentivement & avec une profonde humilité. Il se faisoit lire continuëllement des prieres qu'il avoit composées, tirées des plus beaux endroits de la Sainte Ecriture. Il m'avoit choisi pour luy rendre cet office, & m'avoit averti de continuër toujours à lire distin-

ctement & fort haut, quoiqu'il me pût paroître qu'il n'entendist pas, parce que, me dit il, Je ne laisseray pas de bien entendre. Et en effect j'estois dans cette occupation, quand il me demanda à se tourner sur le costé, & dés aussitost que je luy eus mis, il expira & si doucement, qu'il fallut avoir recours au miroir pour sçavoir précisément s'il estoit passé. L'on peut dire de luy comme il est écrit de Moyse, qu'il est mort *In osculo Domini*. On a remarqué que la plus part des grands hommes sont morts dans cette posture. Jamais vie n'a esté plus traversée que la sienne, pour avoir écrit & soutenu constamment la verité. On a voulu ternir sa reputation en disant qu'il s'estoit retracté de ses opinions. Il est vray que du temps du Cardinal de Richelieu il fut obligé, tant la persecution estoit violente, d'expliquer sa pensée sur quelques Propositions dont ses ennemis ont voulu triompher, prenant l'écrit qu'il donna en ce temps là pour une retraction. Bien loin d'avoir cette pensée il a continüé d'écrire & à nous donner sa doctrine comme elle est contenuë dans les Livres que nous avons de luy, & particulierement dans les trois Volumes de l'Histoire des Conciles Generaux. Il est mort dans ces sentimens, & je m'estonne comme il se trouve des gens qui osent publier qu'à la mort il a temoigné quelque peine ou quelque regret d'avoir persisté dans les maximes qu'il a enseignées toute sa vie & de vive voix & par écrit. On les peut traitter hardiment ou d'imposteurs, ou au moins de gens tres-mal informez. Je ne l'ay point quitté un seul moment pendant le cours de sa maladie, & l'ay assisté jusqu'à la mort. Il y a encore des gens d'honneur & de probité connuë qui sont pleins de vie & qui remplissent dignement des premieres charges de l'Estat, qui rendront avec moy ce témoignage à la verité, puis qu'ils sont interessez aussi bien que moy dans l'honneur de leur Maître sous la conduitte duquel nous avons fait toutes nos études. Je suis bien aise que cette occasion se soit presentée de purger la memoire d'un si grand homme des calomnies & des foiblesses dont on l'a voulu obscurcir. J'ay une joye tres-sensible de voir que nôtre siecle commence à faire justice à ses ouvrages. Il y a lieu d'esperer dans la suitte que Dieu fera le miracle entier en suscitant des gens aussi éclairez & aussi bien intentionnez que vous, qui restabliront la saine doctrine. Je suis, &c.

FINIS.